

Крупник Г.А. Психологічний супровід батьків, які виховують дитину із ДЦП. Інтеграція науки і практики в умовах модернізації корекційної освіти України : матер. X Всеукр. наук.-прак. конф. (м. Херсон, 21-22 квітня 2016 р.) / Херсонський державний університет. – Херсон, 2016. – С. 101-106.

УДК 159.99

ПСИХОЛОГІЧНИЙ СУПРОВІД БАТЬКІВ, ЯКІ ВИХОВУЮТЬ ДИТИНУ ІЗ ДЦП

Крупник Г.А., практичний психолог Херсонського обласного центру соціальної реабілітації дітей-інвалідів

Крупник І.Р., канд. психол. наук, ст. викладач кафедри загальної та соціальної психології ХДУ

З того моменту, як у медичній карті дитини з'являється аббревіатура «ДЦП», її близьких не покидає почуття страху, горя і приреченості, оскільки у їхній уяві такий діагноз означає безпорадність та ізоляцію від звичайного, повноцінного життя. На жаль, дитячий церебральний параліч вилікувати неможливо. Але у багатьох випадках батьки за допомогою фахівців здатні виховати хвору дитину так, щоб вона почувала себе щасливою і потрібною людиною.

Проблема інтеграції у соціум, підвищення якості життя дітей з обмеженими можливостями та їх сімей завжди була і залишається актуальною. У нашій країні з кожним роком збільшується кількість дітей з важкими вродженими та набутими захворюваннями.

Аналіз теоретичних та емпіричних досліджень різних аспектів життя осіб, хворих на ДЦП, дає змогу стверджувати, що відчуття власної неповноцінності, пов'язане з наявністю фізичного дефекту, відіграє дуже важливу роль у їхньому житті і може бути причиною порушення психічного чи психологічного здоров'я особистості, появи порушень взаємовідносин з навколишнім світом та між окремими структурами психіки. І саме на батьків

покладається велика відповідальність виховати дитину з особливостями розвитку соціально зрілою, адже сім'я виступає найважливішим інститутом соціалізації, під якою розуміється складний процес засвоєння дитиною культурно-історичного досвіду. Тому, на нашу думку, саме робота з батьками є найбільш актуальною та ефективною при психологічному супроводі таких сімей.

Вивченням питань, що виникають перед батьками, які виховують дітей з проблемами в розвитку, займалися такі науковці, як Б.Д. Корсунська, А.Р. Маллер, Н.Л. Белопольська, Л.І. Солнцева, І.І. Мамайчук, В.Л. Мартинов та ін. Особливості батьківських відносин та їх вплив на розвиток дітей вивчали: О.О. Бодальов, Є.М. Мастюкова, В.М. Мініяров, І.М. Нікольська, В.В. Столін, В.В. Ткачова, У.В. Ульяновка, Е.Г. Ейдемільер, П.М. Якобсон та ін.

Звісно, кожна хвороба, яка супроводжує людину майже впродовж усього її життя, відбивається на її психологічних особливостях та загальному розвитку. Спираючись на досвід роботи з даною категорією дітей, з упевненістю можна наголосити на необхідності психологічного супроводу з усією родиною в цілому (особливо матерями). Зокрема, в роботі з матерями хворих дітей проводити профілактику виникнення [2, с.63] психосоматичних розладів та невротичних депресій, а також виконувати інформативну функцію, наголошуючи на деструктивних наслідках гіперопікуючого стилю виховання дитини.

Саме тому, виходячи із вище сказаного, нами, у рамках роботи із батьками, на базі Херсонського обласного центру соціальної реабілітації дітей-інвалідів, було розроблено та апробовано психологічний тренінг «Я і моя дитина».

Метою нашої статті є висвітлення особливостей психологічного супроводу батьків, які виховують дитину із ДЦП.

Вашій увазі пропонується розроблений нами *психологічний тренінг «Я і моя дитина»*, розрахований на роботу з групою батьків, які виховують дітей із ДЦП, спрямований на подолання труднощів, через які проходить дана

категорія населення, на підтримку їх життєвих ресурсів, з метою набуття навичок самостійно знаходити вихід із стресових ситуацій по мірі власних сил та можливостей (у рамках збереження їх психологічного здоров'я та благополуччя).

Тренінг «Я і моя дитина»

1. Привітання (знайомство із учасниками групи психологічного супроводу батьків дітей із ДЦП). Учасникам тренінгу пропонується назвати своє ім'я і розповісти про свою улюблену страву. (Вправа сприяє налагодженню контакту між учасниками, зняття психологічного напруження).

2. Вправа «Моє сонечко» (презентація дитини). На стікерах батьки записують ім'я своєї дитини і розповідають, чим син або донька полюбить займатися у вільний час (презентація дитини). Стікери приклеюються на ватман із зображенням сонця, який залишається у класній кімнаті впродовж деякого часу.

3. Дискусія на тему «Що мене найбільше тішить у моїй дитині. Радісне спілкування» Учасники об'єднуються у підгрупи і обговорюють радісні моменти, які їм приносить спілкування з їх дітьми.

4. Бесіда «Дитина з особливими потребами»

Для більшості батьків народження дитини з ДЦП є важким випробуванням. Родичі відчувають різноманітні переживання, пов'язані зі станом дитини: розгубленість, постійне занепокоєння про майбутнє, страх, до якого часто додаються почуття провини, депресія, розчарування, а також лють, викликана неможливістю вирішення та подолання самої проблеми захворювання. Високе нервово-психічне та фізичне навантаження на сім'ю в цілому часто призводить до зникнення якостей, необхідних для її успішного функціонування. Постійний контроль та обслуговування дитини, тобто гіперопіка, веде не тільки до виснаження батьків. Окрім цього така надмірна турбота про дітей не дає змогу розвивати самостійність дитини, інфантилізує її психіку, найбільше емоційно-вольову сферу, що виявляється в

несамостійності рішень і дій, почутті незахищеності, в зниженій критичності по відношенню до себе, підвищеної вимогливості до турботи інших про себе. Крім того, розвиток дитини в обмеженому просторі веде до вторинної аутизації (ослаблення контактів з оточуючими). В силу гіперопіки у дитини страждають також комунікативні здібності, що обумовлюють зниження самооцінки, невпевненість у собі, замкненість.

5. Інформаційне повідомлення за результатами опрацьованих анкет.

Перед проведенням тренінгу батькам було запропоновано анкетування, що дало змогу окреслити рамки актуальних станів батьків, з'ясувати з якими проблемами стикається сім'я і як намагається їх вирішити (див.табл.1.)

Таблиця 1.

<i>Що тішить у власній дитині</i>	
емоційність та активність дитини	22,6%
проявляє бажання вчитися	13,8%
проявляє допитливість	16,1%
бажання контактувати з оточуючими	25,8%
гарний настрій та добре самопочуття дитини	21,7%
<i>Що хвилює у поведінці дитини</i>	
хочеться, щоб дитина була більш самостійною	34,6%
вимагає до себе уваги, запобігаючи до сліз та істерик	19,3%
через проблеми із розвитком мовлення – коли дорослі не розуміють дитину, а вона починає негативно реагувати на дану ситуацію	13,8%
ревнощі до інших дітей у сім'ї	10,2%
протести дитини, не бажання слухатися і виконувати запропоновані завдання	14,2%
коли дитина щось робить всупереч	7,9%
<i>Як вирішують проблеми батьки</i>	
намагаємося вирішити проблеми самостійно та разом зі спеціалістами	54,6%
намагаємося пояснювати правила поведінки, зупиняти прояви гніву	45,4%

Обговорення результатів анкетування у групі. Детальна увага приділяється пункту «Як вирішують проблеми батьки» - кожному учаснику надається можливість розповісти про свої переживання та особливо про шляхи вирішення тривожних моментів.

6. Робота з карткою «Поради батькам» Батькам пропонується опрацювати текст картки [4] і звернути увагу на власні помилки, якщо вони допускаються. Обговорення результатів.

- Даруйте дитині свою любов і увагу, але не забувайте, що є й інші члени сім'ї, які їх теж потребують.
- Організуйте свій побут так, щоб ніхто в родині не відчував себе «жертвою», відмовляючись від свого особистого життя.
- Надавайте дитині максимально можливу самостійність в діях і прийнятті рішень.
- Не бійтеся відмовити дитині в чому-небудь, якщо вважаєте її вимоги надмірними.
- Не обмежуйте дитину у спілкуванні з однолітками.

7. Бесіда «Що турбує батьків особливих дітей?» Батькам пропонується обговорити між собою труднощі, з якими вони зіштовхуються, виховуючи дитину; що турбує на сьогоднішній момент найбільше. Як долають перешкоди? Хто із близьких надає їм найбільшу підтримку?

Як слід поводитися, якщо дитина з ДЦП проявляє агресію

1. Спокій, тільки спокій. У разі, коли агресія з'ясовна, і немає прямої загрози, застосовуємо «стратегії позитиву»: ігноруємо прояв агресивності; висловлюємо розуміння («Розумію, чому тобі прикро, але...»); пропонуємо спільне виконання завдання, перемикаючи увагу («Будь ласка, допоможи мені...»); позитивне рішення («Ти злишся через втому, пропоную відпочити»).

2. Контролюємо свої емоції. Демонстрація дитиною агресивної поведінки найчастіше народжує сильні негативні почуття: обурення і роздратування, гнів, страх, і навіть безпорадність. Керуючи цими емоціями можна зберегти дружні відносини зі своєю дитиною, демонструючи їй спосіб взаємодії з агресивно налаштованою людиною.

3. Включаємо «зворотний зв'язок»: встановлюємо факт («Ти поводишся...»); намагаємося з'ясувати мотив («Ти збираєшся образити мене?», «Ти

хочеш показати свою силу?»); не приховуємо своє ставлення до ситуації («Мені не подобається, якщо ...»).

4. Всі ситуації завжди можна обговорити. Обговорення інциденту проходить відразу після того, як ситуація заспокоїлася. Розмова відбувається наодинці, об'єктивно і спокійно. Пояснюється руйнівний характер агресії не тільки для учасників ситуації, але і для самої дитини.

8. Створення колажу «Моя радість» Батьки отримують журнали, з яких вирізають ті зображення, які приносять їм естетичне задоволення, задовольняють нагальні потреби. Роботи оформлюються на аркушах А4. Вправа виконується з метою створення позитивного настрою та психологічної підтримки, визначення позитивних цілей на майбутнє, підживлення життєвоважливих вітальних ресурсів.

(Інформація для тренера)

"Колаж мрії" - техніка роботи з цілями. Ви, звичайно, не раз чули про техніку роботи з цілями, яка називається «Колаж мрії». Суть техніки в тому, щоб чіткіше сформулювати для себе образи бажаного, щоб точніше навести підсвідомість на бажану мету. Техніка часто дає результати, схожі на диво.

Як створюється колаж мрії? Ви збираєте вирізки з журналів, фотографії та малюнки бажаного: будинок або квартира, в яких хочете жити; меблі, якими хочете користуватися; машина, на якій хочете їздити; місця, в яких хочете побувати, і так далі. Після цього берете аркуш ватману і наклеюєте на нього ці образи, розташовуючи їх так, як вам хочеться. Все, колаж мрії готовий! Якщо ви розташуєте його на видному місці і будете регулярно поглядати на фотографії бажаного, то з подивом виявите, що вже протягом року більшість образів так чи інакше виявиться або побуває у вашому житті. Не вірите? Спробуйте і переконайтеся самі!»

9. Вправа: «Створіть список – 10 безкоштовних, легкодоступних вам радощів і бажань» Вправа виконується з метою підсилення власних ресурсів батьків особливих дітей. Обговорення відповідей батьків у групі.

10. Підведення підсумків, рефлексія, прощання.

Висновок. Таким чином, даний тренінг досягає своєї мети, показуючи батькам стратегії подолання труднощів, переключення уваги з негативних сторін на позитивні, викликаючи бажання відволіктися від повсякденних турбот для побудови планів на майбутнє.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Забабурина О.С. Психологическая помощь родителям в воспитании детей с нарушениями развития: Пособие для педагогов-психологов / Забабурина О. С., Максименко О.В., Савина Е.А. ; под ред. Е.А. Савиной, О.В. Максименко. — М. : Владос, 2008. — 223 с.

2. Кисляк О.П. Практичні рекомендації психологам стосовно специфіки роботи з особами підліткового та юнацького віку, хворими на ДЦП, які переживають внутрішньоособистісний конфлікт / О.П. Кисляк // Практична психологія та соціальна робота. — 2005. — №10. — С. 59-63.

3. Калижнюк Э.С. Психические нарушения при детских церебральных параличах / Э.С. Калижнюк. —К.: Вища шк., 1987. —272с.

4. Советы родителям, воспитывающим детей с особенностями развития [Электронный ресурс] / Добрушский районный центр коррекционно-развивающего обучения и реабилитации. — Режим доступа до сайту : <http://osobennosti.net/roditelyam/sovety-psikhologa/136-sovety-roditelyam-vospityvayushchim-detej-s-osobennostyami-razvitiya.html>

Відомості про авторів:

Крупник Ганна Анатоліївна, практичний психолог Херсонського обласного центру соціальної реабілітації дітей-інвалідів, спеціаліст I категорії.

Домашня адреса: м.Херсон, пров.Консервний, буд.18.

Контактний телефон: 0664905220

e-mail: kr.aa@i.ua

Крупник Іван Романович, кандидат психологічних наук, старший викладач кафедри загальної та соціальної психології Херсонського державного університету

Домашня адреса: м.Херсон, пров.Консервний, буд.18.

Контактний телефон: 0507126431

e-mail: azont@meta.ua

У статті розкриваються особливості роботи психолога з батьками, які виховують дитину із дитячим церебральним паралічем. Представлений тренінг, який спрямований на подолання психологічних труднощів, через які проходить дана категорія населення, на підтримку їх життєвих ресурсів.

Ключові слова: ДЦП, психологічне благополуччя родини, стратегії подолання труднощів.